Keskusrikospoliisin asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Euroopan unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi Euroopan Unionin tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta (HE 134/2021 vp).

Pääsy henkilöllisyystietovarantoon tunnistamista varten

Poliisi- ja rajayhteentoimivuusasetukset ovat suoraan sovellettavaa oikeutta ja tähtäävät EU:n ulkorajojen parempaan suojaamiseen, muuttoliikkeen hallinnan parantamiseen sekä sisäisen turvallisuuden lisäämiseen kansalaisten edun mukaisesti. Kansallista harkintavaltaa on jätetty jäsenvaltioille yhteentoimivuusasetusten 20 artiklan soveltamisessa. Mikäli jäsenvaltio haluaa hyödyntää 20 artiklan poliisiviranomaisille tarjoamaa mahdollisuutta EU:n yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon (CIR) pääsystä henkilön tunnistamista varten laittoman maahantulon estämiseksi tai korkean turvallisuustason edistämiseksi unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella, mukaan lukien yleisen järjestyksen ylläpitäminen ja turvallisuuden takaaminen jäsenvaltioiden alueella, jäsenvaltion on annettava siitä kansallista lainsäädäntöä. Ehdotetussa laissa täydennetään kansallista lainsäädäntöä siltä osin, kuin se on välttämätöntä, jotta kansallisesti voidaan käyttää mahdollisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi 20 artiklan mukaisesti. Suomessa 20 artiklan mukainen pääsy henkilötietovarantoon annettaisiin poliisille, Rajavartiolaitokselle ja Tullille laittoman maahanmuuton estämisen ja torjumisen edistämiseksi tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Poliisille annetaan lisäksi oikeus tehdä kyselyjä CIR:ään, mikäli se on välttämätöntä tunnistaakseen luonnonkatastrofin, onnettomuuden tai terrori-iskun sattuessa uhrin, joka ei pysty osoittamaan henkilöllisyyttään tai tunnistamatta jääneiden ihmisten jäännösten tunnistamiseksi.

Keskusrikospoliisi on ollut mukana hallituksen esitystä valmistelleessa työryhmässä ja pitää tärkeänä, että henkilön luotettava tunnistaminen on mahdollista CIR:n kautta laittoman maahanmuuton estämiseksi tai torjumiseksi tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevan tehtävän suorittamiseksi silloin, kun sitä ei muuten henkilöllisyyttä todistavan matkustusasiakirjan puutteen vuoksi ole mahdollista tehdä tai jos asiakirjan aitoudesta on epäilyjä tai henkilö ei kykene yhteistyöhön tai kieltäytyy siitä. Haku mahdollistaa henkilön nopeamman ja luotettavan tunnistamisen ja on myös henkilön etu, sillä siten voidaan välttyä henkilön kiinniotolta henkilöllisyyden selvittämiseksi.

SIRENE-toimiston työmäärä

Keskusrikospoliisissa toimivan SIRENE-toimiston työmäärä tulee yhteentoimivuusasetusten myötä kasvamaan, sillä se on määritelty rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistin MID:ssä koskevien linkkien manuaalisesta todentamisesta vastuussa olevaksi viranomaiseksi vastaavuuksissa SIS-kuulutuksen ja muiden EU-tietojärjestelmien välillä. Kyseessä on kokonaan uusi toiminto, johon liittyy työmäärien suhteen vielä epävarmuutta. EU:n tietojärjestelmät sisältävät kuitenkin suuria määriä henkilötietoja, joten on todennäköistä, että ne osuvat myös Suomen SIS-kuulutuksiin. Odotuksena on esimerkiksi, että pelkästään ETIAS-syöttöjä tulee kymmeniä miljoonia tietueita vuositasolla. Esimerkiksi PIU matkustajatietoyksikön, joka varmistaa manuaalisesti matkustajiin liittyviä tietoja liittyen terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjuntaan, on arvioitu tarvitsevan 50 henkilötyövuotta matkustajamäärän ollessa noin 20 000 000.

Koska kansallinen lainsäädäntö ei SIS:stä annetun hallituksen esityksen (HE 35/2021 vp) mukaan mahdollista biometristen tunnisteiden lisäämistä mm. maahantulokielto- ja palautuskuulutuksiin, tarkoittaa tämä linkkien vahvistamisen kannalta sitä, että viranomaisten lisätietojenvaihdon tarve tulee lisääntymään ja henkilöllisyyden tarkistaminen hidastuu ja vaikeutuu. Tällä on myös vaikutuksia viranomaisten toimenpiteen kohteena olevien henkilöiden oikeusturvaan. Henkilöllisyyden nopea ja luotettava selvittäminen on erittäin tärkeää niin viranomaisille, rekisteröidyille kuin sivullisten oikeusturvan kannalta.

Hallituksen esityksessä määrärahatarvetta on arvioitu alustavasti, mutta resurssitarvetta tulee tarkastella, kun linkkien määrä ja velvoittavien EU-asetusten edellyttämä työmäärä täsmentyy täysimääräisen käyttöönoton myötä.

Toinen biometrisiin tunnisteisiin ja yhteentoimivuusasetusten toimintaan liittyvä seikka on, että SIS:n ja muiden EU-tietojärjestelmien välisiä linkkejä jää myös kokonaan muodostumatta, mikäli henkilöllä on käytössä useampi erilainen henkilöllisyys, mutta biometriset tiedot puuttuvat SIS:stä. Tämä heikentää viranomaisten mahdollisuuksia torjua henkilöllisyyspetoksia, mikä on yksi yhteentoimivuusasetusten keskeisistä päämääristä.

Päällikkö Robin Lardot

Ylitarkastaja Katja Sirola

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 28.10.2021 klo 13:42. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.